

Hidayete Erdirme Konusunda, Sebep Bildirmeyen Ayetler Nasıl Anlaşılmalıdır?

Yukarıda geçen bazı ayetlerde, Allah'ın bazılarına hidayet verirken diğerlerini sapkınlığa bırakmasına sebep/hikmet gösterilmez. Aşağıdaki gibi bazı ayetlerde ise Allah'ın kimlere niçin hidayet verdiğini, kimleri de niçin sapkınlıkta bıraktığı açıklar:

*“Kim Rahman’ın zikrinden gafil kalırsa ona şeytan musallat ederiz, artık onun arkadaşı olur.”*²³

*“...Onlar yoldan sapınca, Allah ta kalplerini (doğru yoldan) saptırdı. Allah fasıklar güruhunu hidayete erdirmez.”*²⁴

*“...Allah, zalimler güruhunu hidayete erdirmez.”*²⁵

Aynı konuyla ilgili ayetlerdeki ifade farklılıkları, hakikatin farklı yönlerini açıklamaktadır. Bunlardan sebep bildirenler, hidayet etme ve dalâlete düşürmenin nedeni hakkında bizleri bilgilendirmektedir. Hidayet etme ve sapkınlığa bırakma olayı, bu bilgi göz ardı edilerek açıklanamaz. Dolayısıyla **sebep bildirmeyen ayetleri, ilahî hikmet açısından sebep bildiren ayetlerle açıklamak gerekir.**

Örneğin bir ayette şöyle denilmektedir:

*“İşte bu, Allah’ın hidayetidir ki, kullarından dilediğini buna i-letip yöneltir. Eğer onlar da Allah’a ortak koşsalardı bütün yaptıkları boşa gitmişti.”*²⁶

Bu ayet de şu şekilde anlaşılabilir: Allah onlara vahyini ulaştırmış, onlar da bununla hidayete ulaşmışlardır. Eğer ondan yüz çevirip şirk koşacak olsalardı, onlar da hidayet

²³ Zuhruf 43/36.

²⁴ Saffât 61/5.

²⁵ Fussilet 41/7.

²⁶ En’âm 6/88.

bulmazlardı.

وَيَزِيحُ اللَّهُ الْفَالِقِينَ الْفَالِقِ وَالْفَالِقِ

"Allah doğruya erenlerin hidayetini artırır..."²⁷

"Allah dileseydi iman ederlerdi" ifadesi ne anlama gelir?

Kur'an'da, bir ayette putperestlerin "Allah dileseydi ortak koşmazdık." söylemi reddedilmektedir:

"Dediler ki:

— Eğer Rahmân dileseydi biz onlara kulluk etmezdik.

Bu konuda hiçbir bilgileri yoktur. Onlar sadece yalan söylüyorlar."²⁸

Bu ayette, putperestlerin yazgıdan dolayı Allah'tan başka tanrılar edindiği iddiası reddedilmektedir. Onların kendi iradeleriyle saptığı bildirilmektedir.

Diğer bir ayette ise "Allah dileseydi putperestler ortak koşmazlardı." denilmektedir:

"Allah dileseydi ortak koşmazlardı. Biz seni onların başına bir bekçi yapmadık..."²⁹

Bu ayette de Allah dilerse, irade özgürlüğünü insanın elinden alabileceği vurgulanmaktadır. Allah onlara irade ve özgürlük vermeyebilirdi ama O (c.c.), insanın özgür olmasını dilemiştir. Bu husus başka ayetlerde de açıklanmaktadır:

"Eğer Rabb'in dileseydi, yeryüzünde kim varsa hepsi

²⁷ Meryem 19/76.

²⁸ Zuhruf 43/20. Ayrıca bk. En'âm 6/143.

²⁹ En'âm 6/107.

topyekûn olarak iman ederlerdi. O halde mümin olsunlar diye, insanları sen mi zorlayacaksın?"³⁰

Allah insanları tümünden mümin yapmak yerine onları özgür bırakmıştır. Allah, insana iman ve iyiliği seçmeye de inkâr ve kötülüğü seçmeye de imkan veren bir irade vermiştir. Ama insanın iradesiyle, gönüllü ve samimi olarak iman ve iyiliği seçmesini emretmiştir.

Yine bazı ayetlerde Allah'ın verdiği izinden söz edilmektedir:

"Allah'ın izni olmadıkça, hiçbir kimse iman edemez..."³¹

O hâlde her şey Allah'ın bilgisi ve izni dâhilinde olmaktadır. Bu izin de imtihanın gereğidir.

"Allah dilediğine hidayet eder." ayetinden alınacak mesaj nedir?

Kur'an'da bazı ayetlerde, Allah'ın dilediğine hidayet verdiği, dilediğini sapkınlığa bıraktığı vurgulanır:

"... Allah kime hidayet ederse işte o, doğru yolu bulandır. Kimi de şaşırtırsa, artık ona doğru yolu gösterecek bir dost bulamazsın."³²

"İşte bu Kur'an Allah'ın hidayet rehberidir. Onunla dilediğini doğru yola iletir. Allah kimi saptırırsa artık onun için hiçbir yol gösterici yoktur..."³³

Allah'ın iradesinin ve kudretinin önünde bir sınır olmaması açısından bakınca, O, dilediğini doğru yola erdirtir, dilediğini de sapkınlıkta bırakır. İşte Allah'ın dilediğine hidayet vermesi,

³⁰ Yunus 10/99.

³¹ Yunus 10/100.

³² Kehf 18/17.

³³ Zümer 39/23.

dilediğini de sapkınlıkta bırakması, ilahî iradenin önünde bir sınır olmadığını ve onun bir şeye mecbur bulunmadığını vurgulamaktadır. Bu vurgu, iman etmek için çeşitli şartlar koşan putperestlerin kaprislerine karşı bir cevaptır. Allah, onların imanına ihtiyacı olmadığını da dolaylı olarak (olayı dramatize ederek) ifade etmiş oluyor. Koşulsuz olarak putperestliğe inanırken İslam'a inanmak için şart koşanlar, "Allah'ın sizin hidayetinize ihtiyacı yoktur; O dileseydi, tüm insanlar mecburen iman ederlerdi." şeklinde reddedilmektedir. "Allah'ın sapkınlığa terk ettiğini kimse doğruya eristiremez" anlamına gelen ayetler, Allah'ın kudret ve iradesini vurgulamaktadır. Bu ayetler, iman etmek için kendince şartlar koşan, Peygamber (s.a.v.) karşısında kaprisli bir tutum sergileyen insanlara karşı cevap niteliğindedir. Allah'ın bu kimselerin imanına ihtiyacı olmadığını, asıl onların iman etmeye ihtiyacı olduğuna dikkat çekmektedir. "Allah'ın peygamber'ine karşı kibirli ve kaprisli bir tutum sergilemek yerine Allah'tan hidayet isteyin!" anlamında dolaylı bir mesaj vermektedir. Allah, dilediğini hidayete erdirecek zorlayıcı bir güce sahiptir. Putperestlerin iman etmemeleri Allah'ın peygamberini ve bizzat Allah'ı aciz bıraktıkları anlamına gelmez. Her şey Allah'ın bilgisi ve izni dâhilinde olmaktadır.